

تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد

چکیده

هدف این پژوهش تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی گنجینه اسناد است. در این پژوهش، از روش تحلیل محتوا که یکی از روش‌های انجام پژوهش کیفی است، استفاده شده است. جامعه پژوهش مقاله‌های تألیفی این نشریه، از شماره یک تا شماره ۶۹ می‌باشد که شامل ۳۰۹ مقاله است. برای تحلیل محتوای مقاله‌ها ۲۰ مقوله در نظر گرفته شد. از مجموع ۳۰۹ مقاله، تعداد ۳۴ مقاله مرتبط با مطالعات آرشیوی و ۲۷۵ مقاله مربوط به تحقیقات تاریخی است. بررسی گرایش‌های نویسندگان مقاله‌ها مشخص کرد که در محور موضوعی مطالعات آرشیوی اولویت پژوهشی با واحد تنظیم و پردازش است و پس از آن، واحدهای پیشینه آرشیو، اطلاع‌رسانی و ارزشیابی قرار دارند. موضوع محوری ۸۰ مقاله در مقاله‌های تحقیقات تاریخی رجال‌شناسی است. بدین ترتیب، فصلنامه گنجینه اسناد، با اختصاص ۲۵/۸۸ درصد از مقاله‌ها به موضوع رجال‌شناسی منبع باارزشی جهت آشنایی با شخصیت‌ها، رجال سیاسی، و حکومتگران است.

کلیدواژه‌ها

تحلیل محتوا، مقاله‌ها، فصلنامه گنجینه اسناد، نشریات ادواری، آرشیو، تاریخ، آرشیو ملی ایران

تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد

سعید رضایی شریف‌آبادی^۱ | سیدمحمد مهدی‌زاده طالشی^۲ | سمیه فرقدان^۳

دریافت: ۱۳۸۸/۲/۴ پذیرش: ۱۳۸۸/۵/۴

مقدمه

در سال ۱۳۶۹، با ایجاد مدیریت پژوهش و تحقیق در سازمان اسناد ملی ایران، زمینه انتشار نشریه گنجینه اسناد با عنوان «گنجینه» پایه‌ریزی شد. محور اصلی تنظیم مقاله‌های این نشریه مبتنی بر اسناد مکتوب و یا شفاهی تاریخی است. اولین شماره این نشریه در بهار ۱۳۷۰، به‌عنوان نشریه تحقیقات تاریخی منتشر شد و با ادغام سازمان اسناد ملی ایران با کتابخانه ملی، این نشریه، از سال ۱۳۸۵ به‌عنوان فصلنامه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی منتشر می‌شود. پشتوانه اصلی تحقیقات تاریخی منتشر شده در فصلنامه گنجینه اسناد، منابع موجود در آرشیو ملی ایران است.

پژوهش در اسناد و دسترس‌پذیر کردن اطلاعات آنها کاری تخصصی است و توسط سندپژوهان و کارشناسان اسناد صورت می‌گیرد.

مسئله پژوهش

تحلیل محتوای تولیدات علمی و دسته‌بندی موضوعی و شناخت نوع مطالب منتشر شده در نشریات تخصصی برای دسترسی سریع و آسان به اطلاعات ضروری است، اما در ایران تا به حال پژوهشی دانشگاهی جهت تحلیل محتوای مقاله‌های منتشر شده در حوزه تحقیقات

۱. عضو هیئت علمی و دانشیار گروه کتابداری

و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا

srezaei@alzahra.ac.ir

۲. عضو هیئت علمی و استادیار گروه ارتباطات

دانشگاه علامه طباطبائی

۳. کارشناس ارشد کتابداری

و اطلاع‌رسانی

s.farghadan@gmail.com

تاریخی و مطالعات آرشیوی صورت نگرفته است. از آنجاکه نشریه گنجینه اسناد تنها نشریه‌ای است که هر دو حوزه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی را دربردارد و توسط معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (آرشیو ملی ایران) منتشر می‌شود، آشنایی با سیر موضوعی و ویژگی‌های ساختاری مقاله‌های این نشریه ضرورت دارد. به همین سبب، این پژوهش به تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد می‌پردازد.

فایده پژوهش

با استفاده از یافته‌های این پژوهش، پراکندگی موضوعی مقاله‌های منتشر شده در زمینه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی بررسی شده است. در این پژوهش، علاوه بر اینکه سیر موضوعی مقاله‌ها مشخص شده، می‌توان مقوله‌های موضوعی کمتر کار شده را تقویت نمود و از تکراری شدن مباحث در مقوله‌های دیگر جلوگیری کرد و با ایجاد یکدستی در تدوین مقاله‌ها، محتوای علمی نشریه را ارتقا داد. از سوی دیگر، از طریق دستورالعمل مقوله‌بندی به کار گرفته شده در تحلیل مقاله‌های این نشریه، می‌توان دیگر نشریات مشابه را تحلیل محتوا نمود.

اهداف پژوهش

هدف از انجام این پژوهش شناخت ویژگی‌های محتوایی مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد و شناخت مقوله‌های موضوعی کمتر کار شده است. با استفاده از روش تحلیل محتوا دیدگاه نویسندگان در انجام تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی مشخص شده است و با دستورالعملی که برای تحلیل مقاله‌های این نشریه تهیه شده، سیر موضوعی مقاله‌های نشریه بررسی شده است.

پرسش‌های پژوهش

پرسش اول: پراکندگی موضوعی مقاله‌های تحقیقات تاریخی فصلنامه گنجینه اسناد چگونه است؟

پرسش دوم: پراکندگی موضوعی مقاله‌های مطالعات آرشیوی فصلنامه گنجینه اسناد چگونه است؟

پرسش سوم: نویسندگان مقاله‌ها با چه گرایشی به بررسی مسائل تاریخی و مطالعات آرشیوی پرداخته‌اند؟

تعریف مفاهیم

الف) نشریه گنجینه اسناد: فصلنامه منتشر شده توسط سازمان اسناد ملی ایران که از بهار ۱۳۷۰ با هدف انتشار مقاله‌های تحقیقات تاریخی منتشر شده و پس از ادغام سازمان اسناد ملی و کتابخانه ملی ایران، از سال ۱۳۸۵، به عنوان فصلنامه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی منتشر می‌شود.

ب) تحقیقات تاریخی: هر گونه مطلبی که حول محور تاریخ، تحقیق و تألیف شده است و ترجیحاً به تحلیل وقایع تاریخی می‌پردازد، در مقوله کلی تحقیقات تاریخی قرار می‌گیرد. مقوله‌های در نظر گرفته شده برای مقاله‌های تحقیقات تاریخی عبارت‌اند از: احزاب، ادبیات و هنر، ادیان، بلایای طبیعی، بهداشت، تعلیم و تربیت، جامعه‌شناسی، جنگ‌ها، رسانه‌ها، روابط خارجی، زنان، ساختار اداری کشور، قراردادها، قوای نظامی و انتظامی، کشاورزی و دامپروری، رجال سیاسی و حکومتگران، و وقایع تاریخی.

ج) مطالعات آرشیوی: هر گونه مطالعه‌ای که حول محور عملکرد آرشیوی انجام پذیرد، از فرایند شناسایی و انتقال اسناد واجد ارزش ملی به آرشیو ملی گرفته تا مرحله ارائه خدمات آرشیوی به پژوهشگران و متقاضیان اطلاعات، در حوزه مطالعات آرشیوی قرار می‌گیرد. واحدهای مطالعات آرشیوی عبارت‌اند از: ارزشیابی، حفاظت و نگهداری، تنظیم و پردازش آرشیو، اطلاع‌رسانی، پیشینه آرشیو، آرشیو‌شناسی کشورها، آموزش آرشیو، و تاریخ شفاهی.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است که یکی از روش‌های انجام پژوهش کیفی است. واحد زمینه، کل متن مقاله‌هاست. انتخاب مقوله‌ها و واحدها در مرحله بعد صورت گرفته و متغیرهای پژوهش از این طریق شناسایی شده است. جهت تحلیل مقاله‌ها، ۲۰ مقوله اختصاص داده شده است. هر یک از مقوله‌ها دارای یک یا چند واحد ثبت است. با شناسایی پیام‌های موجود در مقاله‌ها و کدگذاری داده‌ها امکان بررسی و تحلیل پیام‌ها فراهم شده است.

جامعه پژوهش

جامعه پژوهش شامل کلیه مقاله‌های تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی منتشر شده در فصلنامه گنجینه اسناد است. به همین سبب کلیه مقاله‌های تألیفی از اولین شماره انتشار نشریه (بهار ۱۳۷۰) تا آخرین شماره در زمان تصویب پیشنهاد پژوهش حاضر (شماره ۶۹ = بهار ۱۳۸۷) تحلیل محتوا شده که تعداد آنها ۳۰۹ مقاله است.

روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها

واحد تحلیل در این پژوهش، کل متن هر مقاله است. پس از انتخاب واحد تحلیل به تدوین مقوله‌ها و زیر مقوله‌های مقاله‌ها پرداخته شده است. سپس داده‌های جمع‌آوری شده کدگذاری شده و با توجه به سؤال‌های پژوهش، داده‌ها با کمک نرم‌افزار آماری اکسل و اس.پی.اس.اس. ۱۵ تحلیل شده‌اند.

پیشینه پژوهش

تحلیل محتوای تولیدات علمی و دسته‌بندی موضوعی و شناخت نوع مطالب منتشر شده در نشریات تخصصی، برای دسترسی سریع و آسان به اطلاعات، ضروری است. پژوهش‌های انجام‌شده در کشور، با روش تحلیل محتوا، بیشتر در زمینه تحقیقات علوم اجتماعی (نظیر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، پرسش‌های امتحانی، برنامه‌های صدا و سیما، روزنامه‌ها، مجله‌ها، و- در سال‌های اخیر- وبلاگ‌ها و وبسایت‌ها) متمرکز است و در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی توجه چندانی به آن نشده است. از سوی دیگر، تا به حال پژوهشی دانشگاهی جهت تحلیل محتوای مقاله‌های منتشر شده در حوزه تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی صورت نگرفته است. اما پژوهش‌های مفیدی در زمینه تحلیل محتوای نشریات تخصصی و پایان‌نامه‌ها در رشته‌های ارتباطات و کتابداری انجام شده است که به دلیل همسانی در روش انجام کار و تخصصی بودن جامعه پژوهشی معرفی می‌شوند.

پوروکیل (۱۳۷۵)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به تحلیل محتوای مجلات تخصصی جهانگردی با تکیه بر عملکرد آنها در انعکاس اهداف جهانگردی برنامه‌های اول و دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران پرداخت. نتایج پژوهش نشانگر آن است که صنعت پراهمیت جهانگردی، جایگاه شایسته خود را در میان مردم، حتی مسئولان مرتبط با این صنعت احراز نکرده است. بیشتر مخاطبان نشریات تخصصی جهانگردی، جهانگردان خارجی هستند و مسئولان و کارگزاران مرتبط با این صنعت کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

ملیح (۱۳۷۶)، در پژوهشی به تحلیل محتوای مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در نشریات ادواری فارسی منتشر شده در سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴ پرداخت. جامعه مورد پژوهش از ۱۵۷۸ مقاله کتابداری و اطلاع‌رسانی، از بین ۶ عنوان نشریه کتابداری و ۸۰ عنوان نشریه غیر کتابداری است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین مقاله‌های منتشر شده مربوط به موضوعات «چاپ و نشر» (۶۵۹) مقاله، «کتابداری و اطلاع‌رسانی» (۲۲۶) مقاله، و «سیستم‌های اطلاعاتی و تکنولوژی اطلاعات» (۲۲۰) مقاله است. همچنین مقاله‌های تولید شده، رویکردی چشمگیر به سوی سیستم‌های اطلاعاتی و تکنولوژی اطلاعات دارند. در این

چارچوب، کمترین مقاله‌ها، مربوط به موضوعات «سازمان و مدیریت» و «آموزش» و به‌ویژه «کتابسنجی و اطلاع‌سنجی» است.

شکفته (۱۳۷۷)، در پایان‌نامه خود به «تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های گیاهان دارویی ارائه شده به دانشکده‌های داروسازی و مقایسه نتایج حاصل از آن با اولویت‌های پژوهشی» با استفاده از روش پیمایشی و روش تحلیل محتوا پرداخت. مطالب مورد نظر او تعداد پایان‌نامه‌ها در مباحث مختلف گیاهان دارویی، تعیین فراوانی گیاهان مورد پژوهش، و تعیین نوع و روش پژوهش، همچنین، بررسی پایان‌نامه‌های مرتبط با گیاهان دارویی، ارائه شده به دانشکده‌های داروسازی شهر تهران، در سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۶، بود.

وحدتی (۱۳۸۱)، در پژوهشی به تحلیل محتوای پنجاه شماره نشریه گزیده مطالب آماری پرداخت. جهت انجام این پژوهش سه محور کلی و ویژگی‌های نویسندگان، نوع مقاله‌ها، و رویکرد موضوعی را در تحلیل مقاله‌ها در نظر گرفت و پراکندگی موضوعی مقاله‌ها از نظر تعداد و حجم نیز بررسی گردید.

غریبی زیارتی (۱۳۸۲)، در پایان‌نامه خود با عنوان «تحلیل محتوای نشریات سینمایی ایران: بررسی تصویر سینما در نشریات سینمایی ایران» مطالب سه نشریه از مهم‌ترین و باسابقه‌ترین نشریات در دو سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۰ را تحلیل محتوا نمود. براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که نشریات سینمایی مذکور بیش از آنکه به تفسیر و اظهارنظر و مطالب تخصصی و آموزشی پیرامون سینما بپردازند به اخبار و رویدادهای سینمایی توجه داشته‌اند و بخش قابل توجهی از مطالب خود را نیز به آگهی‌های تجاری اختصاص داده‌اند. سرمدی (۱۳۸۳)، در پژوهشی به تحلیل محتوای مقاله‌های نشریات ادواری علمی و پژوهشی علوم پزشکی فارسی پرداخت و ۷۴۶ مقاله منتشر شده توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مراکز استان‌ها در سال ۱۳۸۱ را تحلیل محتوا نمود. یافته‌ها نشان داد که بیشترین درصد مقاله‌های تولید شده در زمینه رده موضوعی Q.۷ و کمترین درصد در زمینه رده‌های موضوعی WZ و WT است. بعضی از رویکردهای پژوهشی در مقاله‌های علمی پژوهشی علوم پزشکی فارسی مورد بی‌توجهی واقع شده‌اند.

آذرانفر (۱۳۸۵)، در پژوهشی با روش تحلیل محتوا به بررسی پایان‌نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی موجود در پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران پرداخته است. جامعه آماری پژوهش از ۲۴۰ پایان‌نامه تشکیل شده که در سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۲ از دانشگاه‌های مختلف کشور به این پژوهشگاه ارسال شده‌اند. نتایج نشان داد که بیشترین نسبت پایان‌نامه‌های مورد بررسی (۲۷/۳ درصد) به مقوله «کتابخانه‌ها و مراکز منابع» و کمترین نسبت (۴/۵ درصد) به مقوله «رسانه» اختصاص یافته است.

سلطانی (۱۳۸۷)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی تحلیلی اطلاعات پزشکی در نشریات ادواری بهداشتی و پزشکی دوره قاجار پرداخته است. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی این پژوهش حاکی از آن است که بیشترین فراوانی متعلق به مقوله علم پزشکی، در موضوع خدمات درمانی (۱۴/۳ درصد) و کمترین فراوانی به مقوله کارکنان پزشکی، در موضوع داروسازان با ۰/۲ درصد است.

عبدالمجید (۱۳۸۷)، در پژوهشی به بررسی تحلیل مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات علمی- پژوهشی و مجلات علمی- ترویجی فارسی طی سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ پرداخت و همچنین میزان همکاری نویسندگان مقالات را مشخص نمود. نتایج حاصل از تحلیل محتوای مقالات نشان داد که موضوع مواد و منابع با ۱۷/۹ درصد بیشترین تعداد مقالات را داشته است.

جارولین و واکاری^۴ (۱۹۹۳)، پژوهشی با عنوان «تکامل تدریجی یا فرگشت علم کتابداری و اطلاع‌رسانی از سال ۱۹۶۵-۱۹۸۵: تحلیل محتوای مقاله‌های نشریات» انجام داده‌اند. جهت انجام پژوهش، نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از سال ۱۹۶۵ تا سال ۱۹۸۵ تحلیل محتوا شده‌اند. هدف از انجام پژوهش، بررسی پراکندگی موضوعی پژوهش‌ها در سطح بین‌المللی است و برای بررسی و مطالعه این موضوعات از کدام رویکردها و روش‌های پژوهشی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد نسبت فعالیت‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و ذخیره و بازیابی اطلاعات در بین موضوع‌های مقاله‌های پژوهشی در طول این سال‌ها ۲۵ و ۳۰ درصد بوده است. کمترین میزان توجه پژوهشی به زمینه موضوعی روش‌شناختی یا روش‌شناسی (۱-۸ درصد)، جست‌وجوی اطلاعات (۶-۸ درصد) و ارتباطات علمی (۵-۷ درصد) بوده است.

کاجبرگ^۵ (۱۹۹۶)، در پژوهشی به تحلیل محتوای نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانمارک، ۱۹۵۷-۱۹۸۶ می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که انتشارات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانمارک به‌طور عظیمی بر فعالیت‌های سنتی کتابخانه‌ها متمرکز شده است. در طول این بازه زمانی ۳۰ ساله، موضوع اغلب مطالب منتشر شده راجع به سیستم‌های کتابخانه‌های عمومی بوده است گرایش به کتابخانه عمومی نشان‌دهنده جایگاه منحصر به فرد کتابخانه‌های عمومی در دانمارک است. پس از آن، مطالب مربوط به مدیریت کتابخانه‌ها، محمل‌های اطلاعاتی، همکاری شبکه‌های کتابخانه‌ای، و اشتراک منابع در رده‌های بعدی قرار دارند.

جولین، مک‌چین، و هارت^۶ (۲۰۰۵)، پژوهشی با عنوان «موارد و موضوعات مؤثر و کارآمد در کار نظام‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی: تحلیل محتوا» انجام داده‌اند. تحلیل

4. Jarvelin & Vakkari

5. Kajberg

6. Julien, McKechnie & Hart

محتوای مقاله‌های منتشر شده در حدود سال‌های ۱۹۹۹ تا سال ۲۰۰۳ نشان می‌دهد که پایگاه‌ها و نظام‌ها در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی به متغیرهای مؤثر توجه کمتری نشان می‌دهد. به علاوه، دسترسی به منابع به‌طور نامناسب و از طریق خدمات نمایه‌سازی صورت می‌گیرد. ساوزرن^۷ در سال ۲۰۰۶، به موضوع‌های خانوادگی از جمله ازدواج علاقه‌مند شده و برای این منظور نشریه *Family Journal* را جهت بررسی، انتخاب نمود و در پژوهشی با عنوان «موضوعات مربوط به مشاوره ازدواج و خانواده: تحلیل محتوای نشریه *Family Journal* به تحلیل محتوا و تجزیه و تحلیل موضوع‌های مقاله‌ها و نقد و بررسی کتاب در این نشریه پرداخت. هدف دیگر این پژوهش این بوده است که مشخص کند گرایش موضوعی مطالب این نشریه در ۵۲ شماره آن، یعنی از اولین شماره انتشار آن در سال ۱۹۹۳ تا اکتبر ۲۰۰۵، چه تغییرات و نوساناتی داشته است.

یافته‌های پژوهش

همانطور که ذکر شد فصلنامه گنجینه اسناد دارای دو محور موضوعی تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی است. به همین منظور، ابتدا فراوانی مقاله‌های جامعه پژوهش در ۲ محور موضوعی بیان شده است، سپس جهت تحلیل مقاله‌های جامعه پژوهش از ۲۰ مقوله استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی سیر موضوعی مقاله‌ها و فراوانی آنها با ارائه جداول و نمودارهایی مشخص شده است، پس از آن، گرایش‌های موضوعی مقاله‌ها مشخص و رویکرد نویسندگان مقاله‌ها در انجام تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی بیان شده است.

توزیع فراوانی مقاله‌های جامعه پژوهش به تفکیک موضوع اصلی

پس از تعیین جامعه پژوهش، پژوهشگران فراوانی مقاله‌ها را به تفکیک موضوع اصلی بررسی نمودند. یافته‌ها نشان می‌دهد از تعداد ۳۰۹ مقاله بررسی شده، ۲۷۵ مقاله مربوط به تحقیقات تاریخی و ۳۴ مقاله مربوط به مطالعات آرشیوی است.

توزیع فراوانی مقوله‌ها در مقاله‌های تحقیقات تاریخی و مطالعات آرشیوی

در این بخش ۲۰ مقوله به‌طور همزمان در مقاله‌های جامعه پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به یافته‌های جدول ۱ فراوانی هر یک از مقوله‌های تحقیقات تاریخی در ۲۷۵ مقاله بررسی شده است. همچنین مقوله آرشیوی در ۳۴ مقاله مطالعات آرشیوی تحلیل شده است.

7. Southern

موضوع اصلی	مقوله‌ها	تعداد مقاله‌های حاوی مقوله‌ها
تحقیقات تاریخی	احزاب	۷
	ادبیات و هنر	۴۷
	ادیان	۵۷
	اوضاع اقتصادی	۱۱۷
	بلایای طبیعی	۱۳
	بهداشت	۲۲
	تعلیم و تربیت	۷۸
	جامعه‌شناسی	۱۰۰
	جنگ‌ها	۶۰
	رسانه‌ها	۱۰۰
	روابط خارجی	۱۷۳
	زنان	۱۸
	ساختار اداری کشور	۲۳۵
	قراردادها	۱۹
	قوای نظامی و انتظامی	۹۹
	کشاورزی و دامپروری	۱۳
	رجال سیاسی و حکومتگران	۲۳۸
	وقایع تاریخی	۹۶
	دوره تاریخی	۲۷۵
مطالعات آرشیوی	آرشیو	۳۴
جمع کل	۱۹ مقوله	۱۸۰۱

جدول ۱

توزیع فراوانی مقاله‌های
حاوی مقوله‌ها

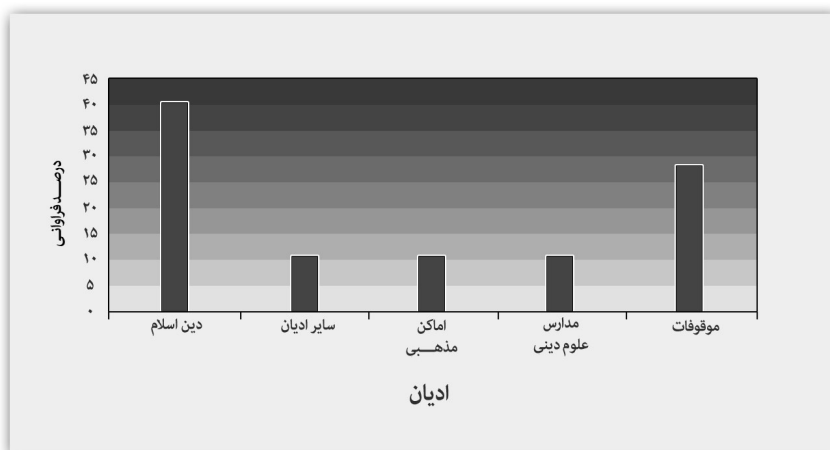
الف) بررسی نتایج حاصل از تحلیل محتوای مقاله‌های تحقیقات تاریخی

از میان ۲۰ مقوله در نظر گرفته شده برای تحلیل مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد، ۱۹ مقوله جهت تحلیل مقاله‌های تحقیقات تاریخی انتخاب شده است. برای هر یک از مقوله‌ها، تعدادی واحد ثبت در نظر گرفته شده است. واحد ثبتی در پژوهش حاضر موضوع است. واحد متن یا زمینه نیز کل متن هر مقاله است.

۱. **مقوله احزاب:** این مقوله دارای ۳ واحد ثبتی است: (۱) حزب توده، (۲) حزب دموکرات، (۳) حزب میهن پرستان لرستان. در مقوله احزاب، بیشترین فراوانی مربوط به حزب دموکرات است. کمترین میزان توجه در مقاله‌های جامعه پژوهش، به مقوله احزاب با فراوانی ۷ مورد است.

۲. **مقوله ادبیات و هنر:** این مقوله دارای ۳ واحد ثبت است که عبارت‌اند از: آثار هنری با ۲۷ مورد، هنرستان‌ها ۱۲ مورد، و فرهنگستان‌ها با ۸ مورد. این ۸ مقاله شامل تاریخ فرهنگستان و واژگان نظمیه، نظامی، عدلیه، بلدیه، پزشکی، علمی، و علوم طبیعی مصوب فرهنگستان است.

۳. **مقوله ادیان:** دارای ۵ واحد است که به ترتیب عبارت‌اند از: (۱) دین اسلام، (۲) سایر ادیان، (۳) اماکن مذهبی، (۴) مدارس علوم دینی، و (۵) موقوفات (و وقف).

نمودار ۱

توزیع فراوانی مقوله ادیان

همانطور که نمودار ۱ نشان می‌دهد فراوانی واحد دین اسلام ۴۰/۳۶ درصد است. پس از آن واحد موقوفات با فراوانی ۲۸/۰۸ درصد قرار دارد. واحدهای سایر ادیان، اماکن مذهبی، و مدارس علوم دینی هر یک دارای فراوانی ۱۰/۵۲ درصد هستند.

۴. **مقوله اوضاع اقتصادی:** دارای ۵ واحد است که عبارت‌اند از: (۱) بازرگانی و بازرگانان، (۲) مالیات‌ها، (۳) مواد غذایی، (۴) گرانی، و (۵) واردات و صادرات. تعداد مقاله‌های مرتبط با مقوله اوضاع اقتصادی ۱۱۷ مقاله است.

واحد های مقوله اوضاع اقتصادی	فراوانی	درصد فراوانی
بازرگانی و بازرگانان	۴۴	۳۷/۶۰
مالیات‌ها	۱۸	۱۵/۳۸
مواد غذایی	۱۰	۸/۵۴
گرانی	۳۷	۳۱/۶۲
واردات و صادرات	۸	۶/۸۳
جمع کل	۱۱۷	۱۰۰

جدول ۲

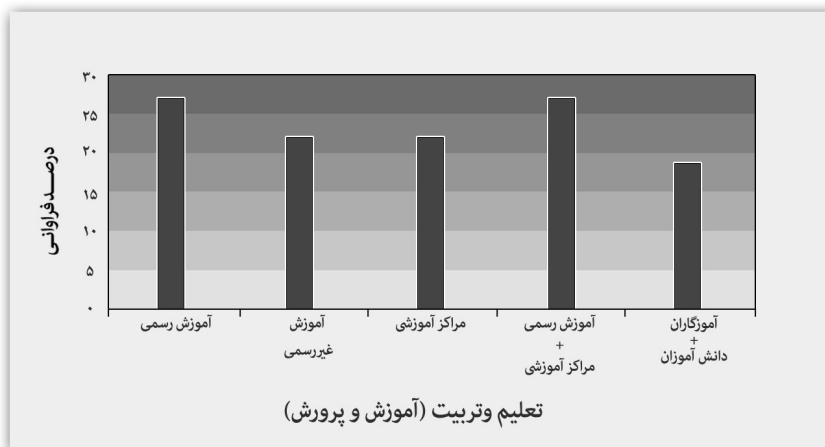
توزیع فراوانی
مقوله اوضاع اقتصادی

در این مقوله، واحد واردات و صادرات کالا، با ۶/۸۳ درصد، کمترین فراوانی و واحد بازرگانی و بازرگانان، با ۳۷/۶۰ درصد، بیشترین فراوانی را دارد.

۵. مقوله بلایای طبیعی: یکی دیگر از مقوله‌های بررسی شده در این پژوهش مقوله بلایای طبیعی است. از میان ۱۳ مقاله‌ای که به این مقوله پرداخته‌اند، یک مقاله مربوط به واحد ثبتی سیل و سیلاب است و ۱۲ مقوله با واحد ثبتی خشکسالی تألیف و تحلیل شده است.

۶. مقوله بهداشت: برای مقوله بهداشت ۴ واحد در نظر گرفته شد که عبارت‌اند از: (۱) بهداشت عمومی و بیماری‌ها با فراوانی ۷ مورد، (۲) مراکز بهداشتی و درمانی با ۴ مورد فراوانی، (۳) کارکنان پزشکی با ۹ مورد فراوانی، و (۴) سایر با ۲ مورد فراوانی. لازم به ذکر است که واحد «سایر» شامل مقاله‌هایی می‌شود که تلفیقی از سه واحد ذکر شده هستند. ۲۲ مقاله از جامعه پژوهش با مقوله بهداشت ارتباط دارد.

۷. مقوله تعلیم و تربیت: این مقوله، یکی از مقوله‌های با اهمیت در این پژوهش است. چرا که از میان ۲۷۵ مقاله تحقیقات تاریخی ۷۸ مقاله از دیدگاه‌های گوناگون به این مسئله پرداخته‌اند.

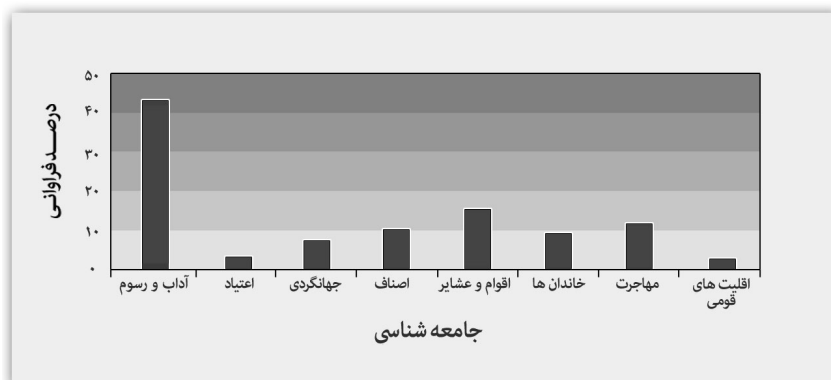
نمودار ۲

توزیع فراوانی مقوله
تعلیم و تربیت

همانطور که نمودار ۲ نشان می‌دهد، واحدهای آموزش رسمی با فراوانی ۲۶/۹۳ درصد است. فراوانی آموزش غیررسمی، ۲۱/۷۹ درصد، با فراوانی مراکز آموزشی (۲۱/۷۹ درصد) یکسان است. واحدهای آموزش رسمی، مراکز آموزشی ۲۶/۹۳ درصد، و آموزشگران و دانش‌آموزان ۲/۵۶ درصد فراوانی دارند.

۸. مقوله جامعه‌شناسی: برای این مقوله ۸ واحد در نظر گرفته شده است. (۱) آداب و رسوم، (۲) اقوام و عشایر، (۳) اعتیاد، (۴) خاندان‌ها، (۵) جهانگردی، (۶) مهاجرت، (۷) اصناف، و (۸) اقلیت‌های قومی.

بررسی ها نشان داد که ۱۰۰ مقاله از میان ۲۷۵ عنوان مقاله تحقیقات تاریخی به نحوی به مسائل جامعه‌شناسی می‌پردازد.

نمودار ۳

توزیع فراوانی
مقوله جامعه‌شناسی

همانطور که نمودار ۳ نشان می‌دهد واحد آداب و رسوم با فراوانی ۴۱ درصد دارای بیشترین بسامد است و واحد اعتیاد (و مواد مخدر) با فراوانی ۳ درصد کمترین بسامد را دارد.

۹. مقوله جنگ‌ها: یکی از مسائل مهم و تأثیرگذار در تاریخ کشورمان وقوع جنگ‌های مختلف است و در فصلنامه گنجینه اسناد نیز به ابعاد مختلف وقوع جنگ پرداخته شده است. شصت مقاله از مقاله‌های تحقیقات تاریخی به نحوی درخصوص جنگ‌های رخ داده و تأثیرگذار بر ایران است. جهت تحلیل محتوای مقاله‌ها مربوط به جنگ‌ها ابتدا ۶ واحد در نظر گرفته شد که عبارت‌اند از: ۱) جنگ جهانی اول، ۲) جنگ جهانی دوم، ۳) جنگ ایران و عثمانی، ۴) جنگ ایران و روس، و ۵) سایر جنگ‌ها.

واحد‌های مقوله جنگ‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
جنگ جهانی اول	۲۵	۴۱/۶۶
جنگ جهانی دوم	۶	۱۰
جنگ ایران و عثمانی	۱	۱/۶۷
جنگ ایران و روس	۷	۱۱/۶۷
سایر	۲۱	۳۵
جمع کل	۶۰	۱۰۰

جدول ۳

توزیع فراوانی
مقوله جنگ‌ها

همانطور که مشاهد می‌شود بیشترین فراوانی مربوط به واحد جنگ جهانی اول با ۴۱/۶۶ درصد است. واحد جنگ ایران و عثمانی با ۱/۶۷ درصد کمترین درصد فراوانی را دارد.

۱۰. مقوله رسانه‌ها: توجه به جایگاه رسانه‌ها و نقش آنها در اشاعه اطلاعات امری است که نویسندگان مقاله‌های نشریه گنجینه اسناد به آن توجه نمودند و مقاله‌ها را در زمینه انواع رسانه‌ها و عملکرد آنها تدوین نموده‌اند. در این میان ۱۰۰ مقاله حاوی مسائلی در مورد رسانه‌هاست. برای مقوله رسانه‌ها ۴ واحد در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند از: ۱) نشریات ادواری، ۲) کتاب، ۳) بخشنامه‌ها و فرامین، ۴) وسایل ارتباط جمعی (تلگراف‌ها و آگهی‌ها). یافته‌ها نشان داد که واحد بخشنامه‌ها و فرامین با فراوانی ۴۵ درصد بیشترین بسامد و واحد وسایل ارتباط جمعی، با ۲ درصد، کمترین فراوانی را دارد. فراوانی مقاله‌های مرتبط با نشریات ادواری ۲۱ درصد و فراوانی کتاب ۳۲ درصد است.

۱۱. مقوله روابط خارجی: همانطور که در بیان توضیحات جدول‌های قبلی ذکر شد ۲۷۵ مقاله جامعه پژوهش مربوط به تحقیقات تاریخی است. در این میان ۱۷۳ مقاله وجود دارد که در جهت تحلیل مسائل تاریخی به بیان انواع روابط خارجی ایران می‌پردازد. به همین سبب ۴ واحد برای روابط خارجی در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند از: ۱) روابط اقتصادی، ۲) روابط نظامی و سیاسی، ۳) روابط فرهنگی، ۴) روابط اقتصادی + سیاسی.

واحد‌های مقوله روابط خارجی	فراوانی	درصد فراوانی
روابط اقتصادی	۲۸	۱۶/۱۸
روابط نظامی و سیاسی	۶۲	۳۵/۸۴
روابط فرهنگی	۶۳	۳۶/۴۱
روابط اقتصادی + سیاسی	۲۰	۱۱/۵۷
جمع کل	۱۷۳	۱۰۰

جدول ۴

توزیع فراوانی
واحد‌های روابط خارجی

با توجه به جدول ۴ درمی‌یابیم کمترین فراوانی مربوط به واحد روابط اقتصادی + سیاسی است. این واحد نشان‌دهنده مقاله‌هایی است که هم به روابط اقتصادی و هم به روابط سیاسی به‌طور همزمان پرداخته‌اند.

۱۲. مقوله زنان: مقوله زنان جهت نشان دادن محتوای مقاله‌هایی است که جایگاه زنان را در اوضاع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و دیگر زمینه‌ها نشان می‌دهد. بدین جهت مقوله زنان براساس دوره‌های تاریخی از هم تفکیک شده‌اند. این مقوله دارای ۲ واحد قاجاریان

و پهلوی است. بررسی‌ها نشان داد که ۱۸ مقاله از جامعه پژوهش در مورد زنان است. این امر نشان می‌دهد که توجه به نقش و جایگاه زنان از دید نویسندگان فصلنامه گنجینه اسناد دور نمانده است. از این ۱۸ مقاله، ۱۲ مقاله مربوط به زنان دوره قاجار است و ۶ مقاله مرتبط با دوره پهلوی است.

۱۳. مقوله ساختار اداری کشور: تاریخ ملت‌ها از وضعیت دولت‌ها و اعمال دولتمردان جدا نیست. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۲۳۵ مقاله جامعه پژوهش مرتبط با ساختار اداری کشور است. به همین منظور، ۴ زیرمقوله برای تحلیل مقاله‌های ساختار اداری کشور صورت گرفته است که عبارت‌اند از: ۱) وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی، ۲) محاکم قضایی، ۳) مجالس قانون‌گذاری، و ۴) کارکنان دولت.

واحد‌های مقوله ساختار اداری کشور	فراوانی	درصد فراوانی
وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی	۱۹۶	۸۳/۸۴
محاکم قضایی	۱۴	۵/۹۵
مجالس قانون‌گذاری	۱۸	۷/۶۵
کارکنان دولت	۶	۲/۵۶
جمع کل	۲۳۵	۱۰۰

جدول ۵

توزیع فراوانی
مقوله ساختار اداری کشور

مقاله‌های مرتبط با وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی، بانک‌ها، و سفارتخانه‌ها با واحد وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی نشان داده شده است که بیشترین فراوانی را دارد. واحد مجالس قانون‌گذاری شامل مقاله‌های مربوط به مجلس شورای ملی، مجلس سنا، و مجلس مؤسسان است. وزارت دادگستری و دادگاه‌ها نیز با واحد محاکم قضایی نشان داده شده‌اند.

۱۴. مقوله قراردادهای: انتخاب واحدهای مرتبط با قراردادهای به تفکیک نام قراردادهای صورت گرفته است. به این ترتیب واحدهای عبارت‌اند از: قرارداد ۱۹۰۷، قرارداد ۱۹۱۹، قرارداد ۱۹۲۱، قرارداد ۱۳۱۷ افغانستان، قرارداد ارزنةالروم، قرارداد ترکمانچای و گلستان، و امتیاز نفت شمال به آمریکا. مجموع مقاله‌های مرتبط با قراردادهای ۱۹ مقاله است. بیشترین فراوانی (۲۷ درصد) مربوط به قرارداد ۱۹۱۹ است. قرارداد ۱۹۰۷، قرارداد ۱۹۲۱، و قرارداد ترکمانچای و گلستان فراوانی یکسانی (۱۵/۵ درصد) دارند. فراوانی مقاله‌های مرتبط با

قرارداد ارز نرالروم و قرارداد ۱۳۱۷ افغانستان با هم یکسان (۱۰/۵ درصد) هستند. امتیاز نفت شمال به آمریکا دارای کمترین درصد فراوانی (۵/۵ درصد) در میان قراردادهاست.

۱۵. مقوله قوای نظامی و انتظامی: برای این مقوله ۳ واحد در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند از: (۱) نیروهای مسلح (ارتش)، (۲) ژاندارمری (امنیه)، (۳) شهربانی (نظمیه). از میان ۹۹ مقاله مرتبط با مقوله قوای نظامی و انتظامی، مقوله نیروهای مسلح با فراوانی ۷۲/۷ درصد بیشترین بسامد را داراست و پس از آن، مقوله شهربانی با ۲۱/۲۱ درصد و مقوله ژاندارمری با ۶/۰۹ درصد قرار دارد.

۱۶. مقوله کشاورزی و دامپروری: با وجود آنکه یکی از ارکان بسیار مهم اقتصاد کشورمان در دوره قاجاریان و پهلوی، کشاورزی و دامپروری است، توجه به این مقوله کمتر صورت گرفته است. در این پژوهش، مقوله کشاورزی و دامپروری دارای ۲ واحد است که عبارت‌اند از: (۱) کشاورزان و دامپروران، و (۲) محصولات کشاورزی و دامی. در میان ۱۳ مقاله مرتبط با کشاورزی و دامپروری، ۹۲/۳۰ درصد در ارتباط با محصولات کشاورزی، و ۷/۷ درصد مقاله‌ها در ارتباط با کشاورزان و دامپروران است.

۱۷. مقوله رجال سیاسی و حکومتگران: یکی از مباحثی که جایگاه ویژه‌ای در فصلنامه گنجینه اسناد دارد، رجال‌شناسی است. این مقوله بالاترین بسامد را در میان مقوله‌های دیگر تحقیقات تاریخی داراست. در میان مقاله‌های فصلنامه ۲۳۸ مقاله حول محور رجال سیاسی و حکومتگران تألیف شده‌اند. از آنجا که عملکردهای این رجال از دوره زمانی‌ای که در آن می‌زیسته‌اند جدا نیست، تقسیم‌بندی این مقوله بر اساس دوره‌های تاریخی صورت گرفته است.

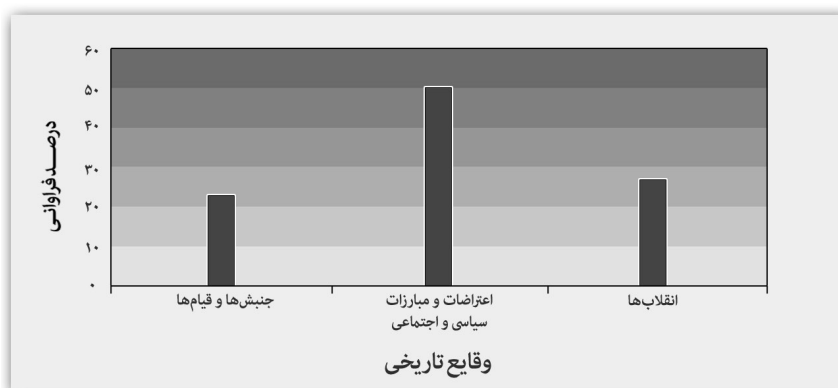
واحد‌های مقوله رجال سیاسی	فراوانی	درصد فراوانی
تیموریان	۱	۰/۴۲
صفویه	۸	۳/۳۶
افشاریه	۱	۰/۴۲
زندیه	۱	۰/۴۲
قاجاریان	۱۴۳	۶۰/۰۸
پهلوی	۷۵	۳۱/۵۱
قاجاریان + پهلوی	۶	۲/۵۳
سایر	۳	۱/۲۶
جمع کل	۲۳۸	۱۰۰

جدول ۶

توزیع فراوانی مقوله
رجال سیاسی و حکومتگران

واحد سایر نشان دهنده مقاله هایی است که مربوط به رجال دوره های تاریخی قبل از تیموریان است. و واحد قاجاریان + پهلوی در مورد رجال تأثیرگذار بر هر دو دوره قاجاریان و پهلوی است.

۱۸. مقوله وقایع تاریخی: محور اصلی ۹۶ مقاله تحقیقات تاریخی در مورد وقایع و رویدادهای مهم تاریخ کشورمان است. برای این مقوله ۳ واحد در نظر گرفته شده که عبارتند از: (۱) انقلابها، (۲) جنبشها و قیامها، و (۳) اعتراضات و مبارزات سیاسی و اجتماعی.

نمودار ۴

توزیع فراوانی
مقوله وقایع تاریخی

همانطور که نمودار ۴ نشان می دهد بیشترین فراوانی با ۵۰ درصد مربوط به اعتراضات و مبارزات سیاسی و اجتماعی است. و پس از آن، انقلابها با ۲۷/۰۸ درصد و جنبشها و قیامها با ۲۲/۹۲ درصد قرار دارد.

۱۹. مقوله دوره های تاریخی: در این مقوله، دوره های وقوع مقاله های تحقیقات تاریخی بررسی شده است و از این طریق می توان دریافت که میزان انتشار مقاله ها در دوره های زمانی مختلف چگونه است.

واحد های مقوله دوره های تاریخی	فراوانی	درصد فراوانی
تیموریان	۱	۰/۳۶
صفویه	۸	۲/۹۲
افشاریه	۱	۰/۳۶
زندیه	۱	۰/۳۶
قاجاریان	۱۵۶	۵۶/۷۳
پهلوی	۸۸	۳۲
قاجاریان + پهلوی	۶	۲/۱۸
سایر	۱۴	۵/۰۹
جمع کل	۲۷۵	۱۰۰

جدول ۷

توزیع فراوانی
مقوله دوره های تاریخی

همانطور که داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهد ۵۶/۷۳ درصد مقاله‌ها مربوط به دوره قاجاریان است و ۳۲ درصد مقاله‌ها مرتبط با دوره پهلوی است.

ب) بررسی نتایج حاصل از تحلیل محتوای مقاله‌های مطالعات آرشیوی

در میان جامعه پژوهش ۳۴ مقاله به‌عنوان مطالعات آرشیوی شناخته شد. نکته جالب توجه این است که ۱۵ مقاله از میان ۳۴ مقاله مربوط به مطالعات آرشیوی در شماره‌های ۶۳ تا ۶۹ منتشر شده است. جهت تحلیل محتوای مقاله‌های مربوط به مطالعات آرشیوی یک مقوله به نام آرشیو در نظر گرفته شده است.

درصد فراوانی	فراوانی	واحدهای مقوله آرشیو
۱۴/۷۱	۵	ارزشیابی
۸/۸۳	۳	حفاظت و نگهداری
۲۰/۵۸	۷	تنظیم و پردازش
۱۷/۶۴	۶	اطلاع‌رسانی و دسترسی
۱۷/۶۴	۶	پیشینه آرشیو
۲/۹۴	۱	آموزش آرشیو
۸/۸۳	۳	آرشیو‌شناسی کشورها
۸/۸۳	۳	تاریخ شفاهی
۱۰۰	۳۴	جمع کل

جدول ۸

توزیع فراوانی مقوله آرشیو

تقسیم‌بندی واحدهای مقوله آرشیو بر اساس موجودی مقاله‌ها صورت گرفته است. شایان ذکر است که در فصلنامه گنجینه اسناد مقاله‌های زیادی به‌صورت ترجمه، گزارش، معرفی، و مصاحبه مرتبط با مقوله آرشیو وجود دارد، اما در جامعه پژوهش تنها مقاله‌های تألیفی انتخاب شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

پاسخ به پرسش اول و دوم پژوهش: از مجموع ۳۰۹ مقاله جامعه پژوهش ۲۷۵ مقاله مربوط

به تحقیقات تاریخی و ۳۴ مقاله مرتبط با مطالعات آرشیوی است. از شماره ۶۳، که محور مطالعات آرشیوی به فصلنامه به طور رسمی اضافه شد، تعداد مقاله های مطالعات آرشیوی افزایش یافته است، به طوری که در ۶۲ شماره فصلنامه تنها ۱۹ مقاله آرشیوی تدوین شده و در ۷ شماره آخر ۱۵ مقاله آرشیوی تدوین شده است. توجه به اهمیت و جایگاه آرشیوی تدوین مقاله های بیشتری را در این زمینه می طلبد، ولی مسائلی همواره تدوین مقاله در موضوع آرشیو را تحت تأثیر گذاشته است؛ در کشور ما آرشیو به عنوان یک علم شناخته نشده است و آرشیویست بودن یک حرفه است. درست است که در معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران فعالیت های بسیار خوبی جهت ارزشیابی مواد آرشیوی، حفاظت و نگهداری، تنظیم و پردازش، اطلاع رسانی و دسترسی به آرشیو صورت می گیرد؛ اما آرشیویست های این سازمان و دیگر مراکز آرشیوی کشور کمتر توجهی به انتشار دانسته ها و تجربیات خود در این زمینه داشته اند. در مقوله آرشیو انتشار مقاله در زمینه تنظیم و پردازش آرشیو در اولویت قرار داشته و پس از آن، اطلاع رسانی آرشیو و ارزشیابی قرار دارند. در مقوله آرشیو کمترین توجه به انتشار مقاله در زمینه آموزش آرشیو است. جهت تحلیل محتوای مقاله های تحقیقات تاریخی ۱۹ مقوله در نظر گرفته شده است. از میان این، ۱۹ مقوله رجال سیاسی و حکومتگران بالاترین فراوانی را در مقاله های تحقیقات تاریخی دارد. این امر نشان می دهد که نویسندگان مقاله ها توجه خاصی به شخصیت های سیاسی، اجتماعی، و فرهنگی کشور داشته اند. همانطور که قبلاً ذکر شد تعداد مقاله های تحقیقات تاریخی جامعه پژوهش ۲۷۵ مقاله است. از این میان، ۲۳۵ مقاله به نحوی به اهمیت و نقش و جایگاه رجال سیاسی و حکومتگران پرداخته اند. در مقاله های مرتبط با مقوله های رسانه ها، وقایع تاریخی، روابط خارجی، ساختار اداری کشور، قراردادهای، تعلیم و تربیت، تأثیر رجال سیاسی و حکومتگران بیشتر دیده می شود. یافته های پژوهش نشان می دهد که واحد موقوفات از مقوله ادیان نیز مرتبط با شخصیت وقف کننده تدوین شده است.

بررسی پراکندگی موضوعی مقاله ها نشان می دهد: مقاله های نشریه بیشتر به بررسی وقایع و مسائل با اهمیت تاریخی پرداخته اند و مسائلی که از نظر تاریخی تأثیر چندانی بر اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی کشور و ملت نداشته اند، از نظر دور مانده است. البته از این جهت نمی توان بر فصلنامه گنجینه اسناد خرده گرفت یا این مسئله را از نقاط ضعف این فصلنامه دانست. ولی نکته ای که حائز اهمیت است کم توجهی به مقوله سندشناسی در مقاله های فصلنامه است. چرا که سند به عنوان یکی از مهم ترین مواد آرشیوی است. با وجود آنکه برخی مقاله های تحقیقات تاریخی به مبانی سندشناسی توجه

نموده‌اند باز هم جای مقاله‌های مرتبط با سندشناسی خالی است.

پاسخ به پرسش سوم پژوهش: پژوهشگر در هنگام تحلیل مقاله‌های جامعه پژوهش علاوه بر اینکه کلیه مقوله‌های مرتبط و موجود در مقاله‌ها را کدگذاری نموده است، محوری‌ترین مقوله در هر مقاله را شناسایی نمود. بدین ترتیب در این مرحله ۱۲ مقوله کلی‌تر را انتخاب نموده و هر یک از مقاله‌ها را در یک مقوله جای داد. مقوله‌های انتخاب شده عبارت‌اند از: (۱) رجال‌شناسی (شامل شخصیت‌های موثر در تاریخ ایران اعم از زنان و مردان)، (۲) مکان‌های تاریخی و موقوفات (مکان‌هایی که به دلیل موقعیت سیاسی، اجتماعی، تاریخی و مذهبی که دارد مورد توجه و بررسی قرار گرفته است و در مقاله‌ها به آنها اشاره شده است. همچنین مکان‌هایی را شامل می‌شود که دارای موقوفه هستند)، (۳) وقایع تاریخی، (۴) روابط خارجی، (۵) ساختار اداری کشور، (۶) آموزش، فرهنگ و هنر، (۷) اوضاع اقتصادی، (۸) رسانه‌ها (به‌ویژه مطبوعات)، (۹) جنگ‌ها، (۱۰) قوای نظامی و سیاسی، (۱۱) جامعه‌شناسی، و (۱۲) آرشیو. نتایج بررسی نشان داد که از مجموع ۳۰۹ مقاله جامعه پژوهش موضوع اصلی ۸۰ مقاله رجال‌شناسی است. پس از آن آموزش، فرهنگ و هنر با ۳۹ مقاله در جایگاه دوم قرار دارد. فراوانی مقوله‌های دیگر به شرح زیر است:

ساختار اداری کشور ۳۵ مقاله، آرشیو ۳۴ مقاله، وقایع تاریخی ۲۸ مقاله، روابط خارجی ۲۴ مقاله، مکان‌های تاریخی و موقوفات ۲۱ مقاله، رسانه‌ها ۲۰ مقاله، اوضاع اقتصادی ۱۳ مقاله، جامعه‌شناسی ۷ مقاله، جنگ‌ها ۵ مقاله، و مقوله قوای نظامی و انتظامی ۳ مقاله. این یافته‌ها نشان می‌دهد که فصلنامه گنجینه اسناد در ۸۰ مقاله به بررسی عملکرد، ویژگی و شخصیت اشخاص پرداخته است. بنابراین، با اختصاص ۲۵/۸۸ درصد از مقاله‌ها به رجال‌شناسی این فصلنامه منبع با ارزشی جهت آشنایی با شخصیت‌ها، رجال سیاسی و حکومتگران است.

همچنین نتایج بررسی‌ها مشخص نمود که ۳۰/۹۱ درصد از منابع و مآخذ مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد از نوع منابع اطلاعاتی دسته اول است و منبع بسیار باارزشی در حوزه تحقیقات تاریخی محسوب می‌شود و می‌تواند به‌عنوان یک منبع مرجع در این حوزه مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهادات

پیشنهاد می‌شود که شمارگان این نشریه افزایش یابد؛ چراکه استفاده‌کنندگان و مخاطبان این نشریه علاوه بر مورخان و آرشیویست‌ها، پژوهشگران رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و رشته‌هایی مانند علوم سیاسی، علوم اجتماعی، و ارتباطات نیز هستند. مطالعات آرشیوی

به‌عنوان یک رشته دانشگاهی در کشور ما وجود ندارد؛ ولی در مقطع کارشناسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ۲ واحد درسی برای آرشیو گنجانده شده است که از درس‌های اختیاری است. در مقطع کارشناسی ارشد نیز ۲ واحد درسی مربوط به آرشیو وجود دارد. این امر سبب شده است که (به سبب جذاب بودن محور مطالعات آرشیوی) پژوهشگران رشته کتابداری نیز از مخاطبان این نشریه باشند. توزیع مناسب این نشریه در سطح دانشگاه‌های کشور، به‌خصوص دانشگاه‌های دارای رشته‌های تاریخ و کتابداری، مراکز پژوهشی و مؤسسات و سازمان‌های آرشیوی علاوه بر اینکه پژوهشگران را با مطالعات آرشیوی و تحقیقات تاریخی آشنا می‌کند، سبب می‌شود که علاقه‌مندان به این حوزه به انتشار مطلب در این حوزه‌ها توجه بیشتری نشان دهند.

پیشنهاد می‌شود فصلنامه گنجینه اسناد جهت انتشار مقاله با محور مطالعات آرشیوی فراخوان داشته باشد. با انتشار آگهی‌های فراخوان مربوط به انتشار مقاله در چند شماره متوالی نشریه، حجم تولیدات علمی در این زمینه افزوده می‌شود و از سوی دیگر، داوری مقاله‌ها نیز با کیفیت بیشتری انجام می‌شود. کیفیت بالای داوری مقاله‌ها سبب می‌شود که کیفیت نشریه بالاتر برود.

استفاده از روش تحلیل محتوا جهت بررسی وضعیت نشریات تخصصی و شناسایی جایگاه این نوع نشریات اهمیت زیادی دارد. پژوهشگر پیشنهاد می‌کند در سال‌های آتی و در یک برهه زمانی مشترک مثلاً یک دوره ۵ ساله، مقاله‌های دو محور مطالعات آرشیوی و تحقیقات تاریخی فصلنامه گنجینه اسناد، تحلیل محتوا شود.

پیشنهاد می‌شود با انجام پژوهشی بر روی دیگر نشریات حوزه تحقیقات تاریخی ضریب تأثیر این نشریه روی نشریات دیگر سنجیده شود و نیز پژوهش‌هایی جهت تحلیل محتوای سایر نشریات تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم صورت گیرد.

منابع

- آذرانفر، جوانه (۱۳۸۵). «تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی»، *فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات*، ۲۱ (۴): ۱۹-۴۰.
- پوروکیل، رؤیا (۱۳۷۵). «بررسی محتوای مجلات تخصصی جهانگردی با تکیه بر عملکرد آنها در انعکاس اهداف جهانگردی در برنامه‌های اول و دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- سرمدی، عزیزه (۱۳۸۳). «تحلیل محتوای مقاله‌های نشریات ادواری علمی و پژوهشی علوم پزشکی فارسی منتشر شده توسط سه نوع دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مراکز استان‌ها در

سال ۱۳۸۱». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

سلطانی، مرضیه (۱۳۸۷). «بررسی تحلیلی اطلاعات پزشکی در نشریات ادواری فارسی دوره قاجار». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه الزهرا.

شکفته، مریم (۱۳۷۷). «تحلیل محتوای پایان نامه های گیاهان دارویی ارائه شده به دانشکده های داروسازی و مقایسه نتایج حاصل از آن با اولویت های پژوهشی». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

عبدالمجید، امیرحسین (۱۳۸۷). «بررسی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع رسانی در مجلات علوم انسانی و اجتماعی». فصلنامه کتاب، ۱۹ (۳).

غریبی زیارتی، علی حسین (۱۳۸۲). «تحلیل محتوای نشریات سینمای ایران: بررسی تصویر سینما در نشریات سینمای ایران». پایان نامه کارشناسی ارشد ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی.

ملیح، سعید (۱۳۷۶). «تحلیل محتوای مقاله های کتابداری و اطلاع رسانی در نشریات ادواری فارسی منتشر شده در سال های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

وحدتی، مهدی (۱۳۸۱). «تحلیل محتوای پنجاه شماره نشریه گزیده مطالب آماری». گزیده مطالب آماری، ۵۲ (بهار): ۱-۲۰.

- Jarvelin, Kalervo; Vakkari, Pertti (1993). "The evolution of library and information science 1965-1985: A content analysis of journal articles". *Information Processing & Management*, 29 (1) 129 - 144.
- Julien, Heidi; McKechnie, Lynne E. F.; Hart, Sandra (2005). "Affective issues in library and information science systems work: A content analysis". *Library & Information Science Research*, 27(4):453 - 466.
- Kajberg, Leif (1996). "A content analysis of library and information science serial literature published in Denmark 1957 - 1986". *LISA: Library and Information Science Research*, 18(1): 25 - 52.
- Southern, Stephen (2006). "Themes in marriage and family counseling: A content analysis of the family journal". *The Family Journal*, 14 (2): 114 - 122.